

Greguss Gizi hagyatéka

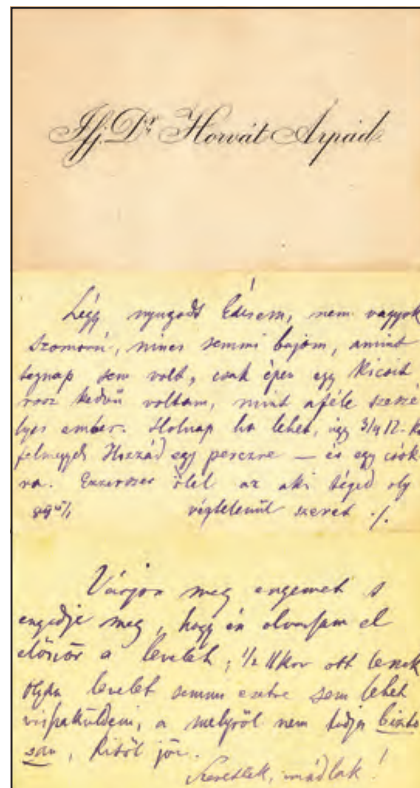
Buza Péter

Februárban kiállítással emlékeztetett a három Gregussra – Ferencváros elfelejtett jeles polgáira – a Mirkovszky-Greguss Családgaléria. Ez a ritkán szereplő „intézmény” tulajdonképpen egyetlen személy, dr. Tamás Erzsébet, aki a Gregussok – Gizella, Imre és György – hagyatékának egy részét tulajdonolja. Ismeretségünk legfeljebb ha két évre tekinthet vissza. Akkor kerestem – s találtam végül meg –, amikor adatokat és dokumentumokat vadásztam készülő könyvemhez (Bagolyröpte Pest felett). Greguss Gizella ugyanis főszereplő, Szendrey Júlia Horvát Árpád nevű fiának a második felesége volt. Néhány hete azzal hívtott fel Tamás Erzsébet, hogy talált további, a Szendrey-Horvát családhoz kapcsolódó kéziratokat, fotókat. Az csak természetes, hogy hozzájárult: adjam közre ezeket.

Horvát Ilona, 1880 körül

– A hetvenes évek közepén, egészen pontosan 1975-ben az egyik este lenyűgöző dokumentumműsört láttam az egyetlen tévében Dienes Valériáról. Vitányi Iván készítette – aki akkor a Népművelési Intézet igazgatója volt, én pedig az ELTE népművelés szakos hallgatója – meséli a Greguss-hagyatéka gondozója. Azonnal felhívtam a barátnömet – ő is hallgatta persze Vitányit –, látta-e? Igen! Igen! Keressük meg a nagyszonyt, találjuk meg a módját, hogy beszéljünk vele! Főleg az orkesztikáról, a mozdulatművészetéről, bár Vali néni sok minden mással is foglalkozott, de főleg ez izgatta a fantáziánkat. Kedves volt, de arra hivatkozva, hogy ő már nagyon öreg, azt kérte, forduljunk inkább a tanítványához, Mirkovszky Máriához. Aki „csak” hetvennyolc éves. Természetesen elmentünk hozzá. Hála Vitányinak, ez után már újraéledhetett ez a művészeti iskola,

kezdehetett ébredni, mert negyvenöt után igen-igen takarékon, mondhatni a föld alatt működött, de a hetvenes évek vége felé szűk körben műsorokat is szervezhettünk. Én pedig Vitányinak az orkesztikából írtam meg a diplomamunkámat. Megkerestük tehát ezt a lendületes, friss öreg nénit hetvenötben, aki azonnal szölt Rózsa Magda mozdulatművésznőnek, éppen tanítani kezdte az első kis csoportot a Jókai téren az orkesztikára. A csoportársaim, egyetemi társaim köréből szerveztem melléjük néhányakat, és a hetvenes évek végére lényegében összeállt az a társaság, amelynek tagjai azóta is barátai, élesztői, mozgatói ennek az iskolának. Ők azok, akik különösen szerették Mária nénit, ők azok, akik most is segítettek összehozni ezt a kiállítást. A három Gregussról.

De mi köze van Mirkovszky Máriának Gregussékhoz? És mi köze van Greguss Gizinek Szendrey Júliához? Gizella – mint ifjabb Horvát Árpád második felesége – Szendrey Júliának posztumusz menyje volt, s amikor Árpád öngyilkos lett, másodszor is férjhez ment: Mirkovszky Gézához. Leányuk, Mirkovszky Mária lett Dienes Valéria első számú orkesztikai tanítványa, iskolájának folytatója, a mozgalom vezérlakja Magyarországon és Budapesten a hetvenes évektől haláláig, 1987-ig. Mária néni unokatesvére, Dombi Olga bízta Tamás Erzsébetre a Mirkovszkyak s így Gregussék emlékezetének ápolását, s adta hozzá örökségének azt a részét, amely

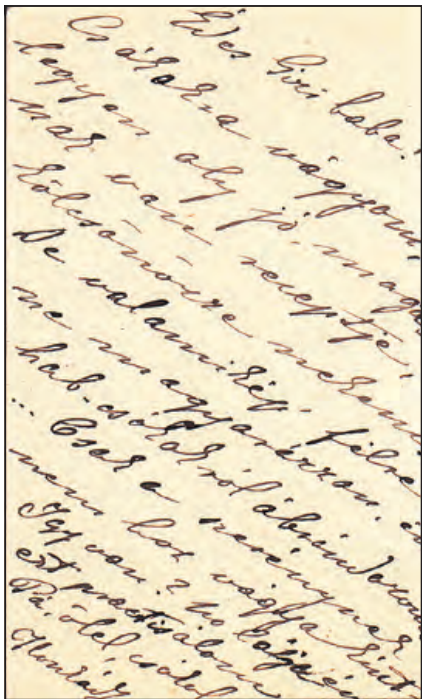

A harminc éves Horvát Ilona

Ifj. Horvát Árpád fia, Jenő, 1888 körül

főleg levelekből, fotókból, nyomtatványokból áll. S amelyek között ott vannak azok a dokumentumok is, amelyek Horvát Árpád-

hoz kapcsolódnak, amelyeket mostanában találtam csak meg.

Így jelenhet meg ezúttal újra néhány kép és szöveg a BUDAPEST hasábjain (mert arról már lekészt a lelet, hogy fent említett kötetembe bekerülhetett volna). Ifjabb Horvát Árpádnak két olyan névjegye, amelyeket Greguss Gizellának írt meg a hátoldalán – amikor még csak udvarolt a későbbi iparművésznek. Biográfiai szempontból mindkét rövidke levélnek van üzenete. Árpád állapotára nézve. Az egyikben szomorúságáról ír mentegetődzve – súlyos depresszióban szenvedett, ezért fordult a morfiumhoz, ami végül megölte –, a másikban egy olyan levelet szeretne elsőként elolvasni, amelynek a tartalmától fél, szinte retteg (ennél közelebb sajnos nem juthatunk a megfejtéséhez). Az elsőn egy dátum is olvasható – szerencsére. 1884. május 1. Eddig úgy tudtam, dr. Horvát Árpád annak az évnek az áprilisától már Stubnyafürdő orvosa, de úgy látszik könyvem forrása ebben a közelebbi dátumban tévedett.

Egy fotón feltűnik ifj. Horvát Árpád és első feleségének, *Egan Mary*nek a fia, *Jenő*, aki ekkor már mint apa s anya nélküli árva

Mirkovszky Gézáné, azaz Greguss Gizella háztartásában élt, Árpád testvére, *Ilona* nem vette még magához.

És következik még három dokumentum, már Ilonáról. Ezek nyilvánvalóan úgy kerültek Mária nénihez, aztán Olga nénihez, végül Tamás Erzsébethez, hogy Ilona és Gizi jó barátnőkként leveleztek egymással. (Meg fotókat cseréltek.) A furcsa kis harántírást üzenet a habcsók receptjéről kérdez. A könyöklős fotográfia hátán olvasható egy dátum is (1879 október). Ilona húsz éves. Talán tíz esztendővel későbbi a másik kabinetkártya. ●

Június 19-én 17 órakor Tamás Erzsébet újabb kiállítását nyit a Mirkovszky-Greguss hagyaték anyagából a Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény helyiségeiben (Ferencváros, Ráday utca 18 – bejárat az Erkel Ferenc utca 15-ben.). A három Gregussról *Buza Péter* beszél, levetik *Vitray Tamás* Csak ülök és mesélek című egykori tévéműsora Mirkovszky Máriával készült filmjét, *Barna Zsuzsa* tánc improvizációt mutat be, *Egri Eszter* gitáron játszik. A Családgaléria kiállítása augusztus 22-ig látogatható.